

Paul Oliver

JAK PISAĆ

PRACE

UNIWERSYTECKIE

Poradnik dla studentów

przekład i postłowie
Jadwiga Piątkowska

Ucz się sam

Wydawnictwo Literackie

Podsumowanie

- Upewnij się, czy masz jasne i dokładne cele pracy.
- Skoncentruj się na rozwijaniu umiejętności dobrego gospodarowania czasem.
- Zapoznaj się z systemem uzyskiwania punktów kredytowych na twoim kierunku studiów.
- Przeczytaj regulamin oceniania na twoim kierunku studiów.
- Przestrzegaj wymagań dotyczących objętości i układu graficznego pracy.
- Nie używaj zbyt kwiecistego stylu.
- Załącz do pracy szczegółową stronę informacyjną.
- Przeczytaj uważnie dostarczoną ci informację lub arkusz z uwagami i w razie potrzeby zasięgnij porady wykładowcy.

3

Esej**Wybór tematu**

Jednym z najważniejszych etapów pracy nad esejem jest wybór tematu. Gdy przychodzi nam wybierać temat podczas egzaminu lub do pracy zaliczeniowej, musimy zdawać sobie sprawę, że istnieje kilka rodzajów eseju, które wymagają od studenta różnych umiejętności. Rodzaje te występują w większości dziedzin naukowych, jednak najlepiej będzie przyjąć się tematom esejów z jednej dziedziny, na przykład z historii sztuki.

1. „Omów najważniejsze cechy charakterystyczne jednego z kierunków w sztuce XX wieku”.
2. „Jak rozumiesz termin «kierunek w sztuce»? Wymień dwóch artystów zaliczanych do tego samego kierunku i prześledź ich rozwój artystyczny, wskazując na najważniejsze wpływy kształtujące ich twórczość”.
3. „Opisz i porównaj rolę impresjonizmu i kubizmu w społeczeństwie”.
4. „Malarze po prostu malują obrazy. Kierunki w sztuce istnieją jedynie w umysłach krytyków». Skomentuj powyższy cytat”.

Eseje te różnią się objętością i zakresem szczegółów, a ponadto niektóre z nich wymagają od studenta określonych umiejętności.

Pierwszy esej ma temat ogólny, który pozostawia piszącemu dużą swobodę wyboru. Drugi jest szczegółowy i wymaga omówienia określonych zagadnień. Esej trzeci poleca studentowi przeprowadza-

dzić porównanie i na pierwszy rzut oka wydaje się stosunkowo prosty. Ostatni z tematów wymaga znaczących umiejętności interpretacyjnych: najpierw trzeba zrozumieć cytat, a następnie wykonać posiadaną wiedzę do konstruowania interesującego i przekonującego komentarza.

Nawet pozornie najprostszy esej może okazać się trudny i skomplikowany. Może wymagać wytrawnych umiejętności analitycznych, czego nie zawsze się domyślamy po pierwszym pobieżnym przeczytaniu tematu. Cielery powyższe tematy esejów reprezentują zasadniczo typowe formy tego gatunku. Omówienie każdej z nich pokazuje, jakie mają one wady i zalety oraz jakich umiejętności wymagają.

1 Esej ogólny

„Omów najważniejsze cechy charakterystyczne jednego z kierunków w sztuce XX wieku”.

Z pozoru esej ten wydaje się prosty. Należy tylko wybrać kierunek w sztuce, który zyskał znaczenie w XX wieku. Przyjmując, że posiadamy dość szczegółową wiedzę o jednym takim kierunku, możemy przystąpić do pisania.

Tego rodzaju ogólny temat posiada jednak pewną wadę. Nie daje żadnej wskazówki, która pomogłaby w zaplanowaniu i kompozycji esaju. Pozostawia wszystko decyzji studenta. Zanim zaczniemy pisać, musimy zrobić szczegółowy plan, który wypunktuje „najważniejsze cechy charakterystyczne” danego kierunku i określi kolejność ich omawiania. Tego typu esej ogólny wymaga logicznego myślenia i dużych umiejętności organizacyjnych.

2 Esej szczegółowy

„Jak rozumiesz termin «kierunek w sztuce»? Wymień dwóch artystów zaliczanych do tego samego kierunku i prześledź ich rozwój artystyczny, wskazując na najważniejsze wpływy kształtujące ich twórczość”.

Temat ten, w porównaniu z pierwszym, jest znacznie bardziej zawężony. Jego ogromną zaletą jest to, że znacznie dokładniej określa strukturę esaju oraz zakres wiadomości, jakimi się należy wykazać. Zawiera znacznie więcej wskazówek, dzięki którym można sporządzić plan.

... 40 ...

Jego wadą jest natomiast to, że studentowi nie pozostaje nic innego, jak ściśle odpowiedzieć na pytanie. Pierwsza część tematu wymaga przemyślenia istoty pojęcia „kierunek w sztuce”. Nie można tego uniknąć przeszłując się po obrzeżach zagadnienia. To samo dotyczy reszty pytania. Nie wystarczy pomyśleć o dwóch artystach i napisać ich zyciorysy. Pytanie ma głębszy sens. Podkreśla „rozwoj artystyczny” oraz „wpływy kształtujące twórczość”. Jeśli nie posiadamy dokładnej wiedzy wymaganej do omówienia tych zagadnień, lepiej wybrać inny temat.

3 Esej typu „opisz i porównaj”

„Opisz i porównaj rolę impresjonizmu i kubizmu w społeczeństwie”.

Zaletą takiego tematu jest dostarczenie studentowi dokładnych instrukcji, tzn. polecenie przeprowadzenia porównania. Niektórzy wolą taki temat od bardzo ogólnego, który nie sugeruje żadnej określonej konstrukcji.

Jednakże i taki temat może nastręczać pewne trudności. Przede wszystkim wymaga dokładnej znajomości nie jednego, lecz dwóch zagadnień. Jest to oczywiście, jeśli mamy dokonać porównania. To zadanie wymaga zatem większego zakresu wiedzy niż inne. Pozostawia też do dokładnego przemyślenia zagadnienie kryteriów, na podstawie których należy skonstruować oba kierunki.

4 Esej z cytatem

„Malarze po prostu malują obrazy. Kierunki w sztuce istnieją jedynie w umysłach krytyków». Skomentuj powyższy cytat”.

Dobry esej dla studentów posiadających szeroką wiedzę w swojej dziedzinie. Cytaty można często interpretować na wiele różnych sposobów, autor zaś musi wyjaśnić to szczególne znaczenie, jakie przypisuje podanemu fragmentowi. Zapewne będzie musiał przeprowadzić analizę kluczowych pojęć w cytacie oraz odwoływać się do wielu różnych zagadnień.

Tego typu esej daje studentom o dużej wiedzy wyśmienitą okazję wykazania się zdolnościami interpretacyjnymi. Ma wielką zaletę dla tych, którzy dobrze znają swoją dziedzinę. Natomiast studentom, którym znajomość przedmiotu jest ograniczona, trudno będzie dobrze napisać taką pracę.

... 41 ...

Można z pewnością wymienić inne kategorie tematów esejów i określać umiejętności, jakie powinni nabyć studenci, aby prawidłowo wykonać zadanie. Najważniejszy wniosek wypływający z tego omówienia jest taki, że tematy prac pisemnych wymagają różnego podejścia w zależności od tego, jak zostały sformułowane. Nawet pozornie najprostszy temat może zawierać pewne subtelności, a dobry esej powinien umiejętnie do nich dotrzeć.

Analiza tematu

Temat eseju zawiera zwykle kilka kluczowych słów, toteż istotne jest, by student uwzględnił je w strukturze swojej pracy. Weźmy przykład z innej dziedziny — socjologii:

„Jakiego rodzaju zachowanie można określić jako dewiacyjne? Jakie środki może podjąć społeczeństwo w celu ograniczenia zachowań dewiacyjnych?”

Najłatwiej przeprowadzić analizę tematu eseju poprzez określenie „kluczowych słów”, a następnie w pełni uzmysłowić sobie ich odcinienie znaczeniowe. W powyższym temacie będą to słowa:

zachowanie
dewiacyjny
środki
społeczeństwo
ograniczenie
zachowanie dewiacyjne

Każde z tych słów znacząco kształtuje charakter pytania, toteż aby wyczerpująco omówić temat, należy je skomentować w eseju. Po pierwsze, temat wymaga podania przykładów zachowania dewiacyjnego, a nie dewiacyjnych osobników. Temat nie personalizuje zagadnienia dewiacji, lecz wprowadza rozróżnienie pomiędzy zachowaniem z jednej strony, a osobami demonstrującymi takie zachowanie z drugiej. Pojęcie zachowania dewiacyjnego powtarza się w zakończeniu drugiej części pytania.

Określenie „dewiacyjny” to drugie kluczowe słowo — jest to najważniejsze słowo w temacie. Stanowi ono właściwe jądro tematu. Wydawaloby się, że wszystko, co odbiega od normy, można określić jako dewiacyjne. Taka definicja nasuwa wszakże wiele pytań:

... 42 ...

- Jak bardzo różne od normy musi być zachowanie, by można je określić jako dewiacyjne?
- Jakich kryteriów można użyć do określenia norm w zachowaniu?
- Czy można zdefiniować normę?
- W jaki sposób tworzą się normy w społeczeństwie?
- Jakie grupy są w stanie tworzyć normę?

Istnieją dwa skrajnie różne poglądy na zachowanie dewiacyjne. Pierwszy z nich zakłada, że w społeczeństwie istnieją pewne przyjęte standardy zachowań i że to, co od nich odbiega, jest dewiacyjne. Przyjmuje taki pogląd nie będziemy mieli trudności z pierwszą częścią pytania w temacie eseju. Można określić charakter dewiacji, a zatem podać przykłady zachowań dewiacyjnych.

Istnieje jednak inna interpretacja tego, co jest „dewiacyjne”. Jest to wyrażenie subiektywna interpretacja, która ostrzeżenie zachowanie dewiacyjne jako odnoszące się jedynie do szczególnej sytuacji. Z tego punktu widzenia ktoś obecny na koncercie rockowym w garniturze zachowuje się w równym stopniu dewiacyjnie, jak odziany w strój rockowy uczestnik spotkania biznesowego. Dewiacja wynika z porównania z kontekstem.

Przyjmuje tę interpretację zachowania dewiacyjnego, znacznie trudniej odpowiedzieć na pierwszą część pytania. Trzeba przeanalizować pojęcie dewiacji oraz wykazać, że wiele zachowań można postrzegać jako dewiacyjne w zależności od okoliczności.

Druga część pytania nasuwa podobne trudności. Pobieżne przeczytanie tematu sugeruje, że osoba, która go wymyśliła, miała przypuszczać, że na myśli takie działania, jak zażywanie narkotyków czy samowolne zasedlanie opuszczonych pomieszczeń. Wówczas pytanie wprowadza się do oceny możliwych kroków, jakie społeczeństwo podejmie dla ograniczenia takich działań lub praw, jakie swoim zdaniem należy ustanowić. Gdy przyjmujemy taką interpretację, esej okazuje się zapewne w miarę prosty.

Przyjmuje bardziej wględną interpretację można argumentować, że na przykład samowolne zasedlanie pomieszczeń nie musi być zachowaniem dewiacyjnym, lecz że zależy od tego, czy i jakie wysiłki podjęli wcześniej zasedlający w celu zdobycia stosownego mieszkania. Może też zależeć od tego, jakiej pomocy udzieliły im rozmaite urzędowe instytucje. Inaczej mówiąc, takie kluczowe pojęcia jak „środki”, „społeczeństwo” i „ograniczenie”

... 43 ...

można rozumieć jako wskazujące na podejście represyjne i dyscyplinujące; lub przeciwnie, jako wskazujące na pełne zrozumienie i wsparcia podejście do zachowania, które może odlegać od zachowań konwencjonalnych. Można również rozważyć kwestię interpretowania zachowań dewiacyjnych w różnych społeczeństwach i kulturach.

Metoda zastosowana do analizy tematu pomaga w jego zrozumieniu. Często możliwe są różne interpretacje tematu, które wymagają przejścia przy pisaniu eseju odmiennych punktów widzenia. Należy koniecznie przeprowadzić taką analizę interpretacyjną, zanim zaczniemy pisać. Gdy uznamy, że istnieje kilka interpretacji tematu, możemy przyjąć dwa rodzaje strategii.

1. Wybierz jeden punkt widzenia czy perspektywę przy pisaniu tematu i określ swój wybór we wstępie. Po zwięzłym wyjaśnieniu, że możliwe są również inne interpretacje, rozwiń w eseju własną, zmieniając perspektywę w celu wykazania złożoności niektórych pojęć. Przyjawszy taki wariant należy wyraźnie zaznaczyć w eseju zmiany punktów widzenia.
2. Napisz cały esej przyjmując dwa lub więcej punktów widzenia, zmieniając perspektywę w celu wykazania złożoności niektórych pojęć. Przyjawszy taki wariant należy wyraźnie zaznaczyć w eseju zmiany punktów widzenia.

W esejach pisanych przez studentów można oczywiście przyjąć którąkolwiek z powyższych strategii, chociaż obie kryją w sobie pewne niebezpieczeństwa. Przy pierwszej należy się wystrzegać jednostronnego podejścia lub nacechowania ideologicznego. Przy zastosowaniu drugiej strategii trzeba szczególnie dbać o kompozycję, aby czytelnik się nie pogubił, mając do czynienia z częstymi zmianami punktów widzenia.

PORADY PRAKTYCZNE

We wstępie do eseju dobrze jest wyjaśnić czytelnikowi, jaki przyjął punkt widzenia. Wówczas czytelnik wie, czego może oczekiwać. Wstęp do eseju może wyglądać tak:

Zachowanie dewiacyjne można opisywać w kategoriach absolutnych bądź względnych. Każdy z tych punktów widzenia prowadzi do odmiennego pojmowania charakteru dewiacji. Esej ten przyjmuje absolutny punkt

... 44 ...

widzenia i rozważa możliwości ograniczenia dewiacji w społeczeństwie.

Można również napisać inaczej:

Zachowanie dewiacyjne można rozpatrywać w kategoriach absolutnych bądź względnych. Pierwsza część eseju poświęcona jest omówieniu podejścia absolutnego, natomiast część druga rozpatruje względny punkt widzenia. W konkluzji porównano oba podejścia do zagadnienia.

Mimo że wiele prac naukowych przyjmuje jeden punkt widzenia, lepsze wydanie się to drugie podejście. Skłania ono do zachowania równowagi i obiektywizmu. **Niemniej niezależnie od tego, jakie podejście zastosowałeś, należy wykazać, że rozumiesz zakres możliwych interpretacji.** Po konsultacji w wykładowcu przyjmij takie stanowisko, które najlepiej odpowiada analizowanemu zagadnieniu.

Ponieważ powyższy przykład pochodził z nauk społecznych, należy wskazać na niektóre drobne różnice występujące w esejach z dziedziny nauk przyrodniczych. Jak wskazuje przedstawiona analiza tematu, nawet pozornie najprostsze pojęcia w naukach społecznych mogą prowadzić do bardzo różnych punktów widzenia. Występuje to znacznie rzadziej w biologii czy fizyce, gdzie istnieje przyjęty na ogół zakres wiedzy, stanowiący podstawę kursów przygotowawczych na uniwersytet. Mimo że wiele danych (np. na poziomie subatomowym) jest nadal dyskusyjnych, gdyż podlegają one rozmaitym interpretacjom, w naukach ścisłych mamy do czynienia z zespołem zasadniczych ogólnie przyjętych pojęć, co nie występuje w naukach społecznych.

W rezultacie eseje na tematy ściśle przybierają formę systematycznego przedstawiania „faktów”, a nie dyskutują, jak w naukach społecznych, o sposobach interpretacji świata. Eseje z dziedziny nauk ścisłych stają się jednak mniej faktograficzne i bardziej dyskusyjne, gdy dotyczą zastosowań nauki w świecie lub etyki w nauce. Prace z dziedziny ochrony środowiska przybierają często formę dyskusji, gdyż zawierają zwykle pewne oceny wartościujące sposoby praktycznego zastosowania nauki.

... 45 ...

Wybór i analiza tematu to ważne wczesne etapy pracy nad esejem. Następnym krokiem jest przygotowanie planu eseju.

Przygotowanie planu

Po przeczytaniu tematu eseju i przeanalizowaniu kluczowych słów przechodzimy do ustalenia porządku, w jakim wprowadzimy poszczególne zagadnienia. Przygotowanie planu jest niezwykle ważne. W warunkach egzaminacyjnych proces ten musi odbyć się szybko, a jego wyników zazwyczaj nie zapisujemy, a tylko zachowujemy w pamięci. Jednak w przypadku eseju pisanego na zaliczenie można poświęcić sporo czasu na naszkicowanie i zredagowanie właściwego planu. Esej można zbudować na wiele rozmaitych sposobów. Oto przykład z dziedziny ochrony środowiska:

„Omów skutki, jakie powodują w środowisku zanieczyszczenia przemysłowe”.

Kluczowe słowa to „skutki”, „zanieczyszczenia przemysłowe” i „środowisko”. Terminy te sugerują sposób konstruowania eseju.

Można na przykład rozważyć różne rodzaje zanieczyszczeń przemysłowych, omówić je po kolei oraz wskazać na wynikające z nich skutki dla środowiska. Wśród omówionych przykładów mogą się znaleźć: emisja dwutlenku węgla i dwutlenku siarki, składowanie odpadów chemicznych i radioaktywnych. Plan może więc przedstawiać się następująco:

1. Wstęp omawiający charakter zanieczyszczeń przemysłowych.
2. Przyczyny zanieczyszczeń.
3. Rodzaje zanieczyszczeń przemysłowych i ich skutki:
  - hałas
  - zanieczyszczenia chemiczne
  - zanieczyszczenia radioaktywne
  - tlenki węgla i siarki
  - składowanie materiałów z plastiku i opakowań
4. Zakres skutków.
5. Długotrwałość skutków.
6. Konkluzja: możliwe środki zapobiegawcze.

Pierwsze dwie części eseju zarysują to poprzez wyjaśnienie charakteru zanieczyszczeń przemysłowych oraz czynników ekonomicznych i innych, które powodują zanieczyszczenia. Dalej następuje

... 46 ...

systematyczna analiza różnych rodzajów zanieczyszczeń przemysłowych oraz ich skutków. To główna część eseju, która będzie zawierać najważniejszy materiał dowodowy i odsyłać. Dalej mamy trzy części stanowiące konkluzję: o skali zanieczyszczeń, o przewidywanych poziomach zaturcia oraz o środkach zmierzających do ograniczenia skutków zanieczyszczeń.

Zaletą tego planu jest systematyczna analiza tematu oraz skonstruowanie ramy ułatwiającej pisanie eseju. Każda z pominiętych części może składać się z jednego akapitu lub kilku, co zależy od wymaganej objętości.

Można jednak przygotować inny plan dla eseju na tak sformułowany temat: skoncentrować uwagę na kluczowym słowie „środowisko” i przedstawić skutki zanieczyszczeń dla różnych aspektów ekosystemu.

1. Wstęp omawiający zanieczyszczenia przemysłowe.
2. „Równowaga” środowiska.
3. Skutki zanieczyszczeń spowodowane w:
  - powietrzu i atmosferze
  - rzekach i jeziorach
  - morzu
  - ziemi
 (w każdym z powyższych przypadków uwzględniamy życie zwierząt i roślin).
4. Konkluzja: przysze strategie zmierzające do zminimalizowania skutków zanieczyszczeń.

Mimo że plan ten traktuje temat w odmienny sposób, zachowuje on podejście systematyczne, które pozwoli autorowi przedstawić najważniejsze problemy.

PORADY PRAKTYCZNE

Gdy opracowujesz plan eseju, weź jedno z kluczowych pojęć w temacie i podziel je na czynniki składowe. Każdy z nich powinien odpowiadać akapitowi lub ciągowi akapitów.

Jeśli stwierdzisz, że dane pojęcie nie da się łatwo podzielić, spróbuj zrobić to samo z innym. Przekonasz się, że zwykle w wyniku takiego procesu powstaje sensowny plan. Dodaj potem jedną lub dwie części stanowiące wstęp i konkluzję, a plan eseju będzie gotowy.

... 47 ...

Przegląd literatury

Cel i sposób odwoływania się do literatury naukowej w eseju różni się od metody stosowanej w sprawozdaniu naukowym. Przed wszystkim temat esaju jest zwykle bardziej ogólny niż przedmiot sprawozdania naukowego, a zatem zakres związanej z nim literatury jest szerszy, lecz mniej szczegółowy. Odsyłacze w mniejszym stopniu dotyczą szczegółów eksperymentalnych procedur oraz ich wyników. Mogą polegać na odwołaniu się do poglądów wybitnego autora w danej dziedzinie i podsumowaniu w jednym lub dwóch zdaniach istoty jego badań. Esej zawiera mniej odsyłaczy niż sprawozdanie naukowe. Zajmuje się bowiem raczej analizowaniem pojęć oraz ich wzajemnych związków niż gromadzeniem i analizą faktów. Nie ma wyraźnej potrzeby ciągłego odwoływania się do badań w danej dziedzinie.

Pojawi się oczywiście różnica co do zakresu odsyłaczy w esaju na egzaminie i w esaju pisany na zaliczenie. Podczas egzaminu możemy sobie przypomnieć jeden czy dwa krótkie cytaty. Na ogół odsyłacze przybierają taką postać, jak wymienienie autora i być może roku, w którym ukazała się jego praca. Natomiast przy pisaniu esaju na zaliczenie student ma dużo czasu na zebranie materiału i wykorzystania go w tekście. W specjalnych przypadkach, jak w studiach literackich wymagających szczegółowej lektury pewnych dzieł, można nauczyć się na pamięć dłuższych fragmentów, aby potem odwołać się do nich podczas egzaminów.

Przegląd literatury jest ważną czynnością wstępną przy pisaniu esaju ze względu na zapoznanie się z przedmiotem. Rozumienie literatury i odwoływanie się do niej służy jednak także innym celom, które są różne w zależności od dziedziny. Podajemy niżej kilka z tych powodów, wskazując zarazem na te dziedziny, w których mają szczególne zastosowanie.

1. Wykazanie, że autor esaju dobrze zna literaturę i jest zorientowany w przedmiocie

W esaju z dziedziny psychologii może się to przejawiać wymienieniem najwybitniejszych uczonych z danej dziedziny. W studiach z dziedziny biznesu, czy zarządzania, warto podać głównych teoretyków, jak również badaczy, których osiągnięcia mają em-piryczny charakter.

... 48 ...

2. Udowodnienie ciągłości rozwoju wiedzy w określonej dziedzinie

W esaju prawniczym można czasem odwołać się do precedensów prawnych w pewnej dziedzinie. Natomiast w esaju historycznym trzeba często wykazywać, że historycy potrafili zmieniwać dotychczas przyjętą interpretację wydarzeń historycznych, gdy pojawia się nowy materiał dowodowy. W naukach ścisłych postęp w określonej dziedzinie można przedstawić poprzez odwołanie się do najważniejszych wydarzeń, takich jak odkrycie struktury DNA oraz wykorzystanie tego faktu w wykrywaniu przestępstw.

3. Przedstawienie przykładów ilustrujących określony temat

W esaju o poezji należy czasem wybrać przykłady z twórczości poszczególnych poetów, by zilustrować np. taki chwyt stylistyczny jak aliteracja. To samo odnosi się do ogólnych esejów o literaturze. Innym przykładem może być socjologia. W esaju omawiającym różne typy autorytetu, z autorytetem charakteryzującym włącznie, dla zilustrowania tematu należy przytoczyć przykłady charakteryzujących przywódców i ich dzieł.

4. Chwyt wprowadzający dyskusję wewnątrz esaju

Dobrym przykładem są tu eseje filozoficzne. Zwykle zawierają one stosunkowo niewiele cytatów, składają się bowiem przeważnie z argumentacji logicznej i definiowania pojęciowego. Często jednak warto użyć jednego ciekawego cytatu dotyczącego problematyki pojęć filozoficznych i poddać go gruntownej analizie.

5. Uzasadnienie argumentacji autora

Jest to najczęściej spotykany powód stosowania odsyłaczy i cytatów. Autor esaju zwykle stara się udowodnić jakąś tezę, na przykład, że większa się procent osób na studiach wyższych. Dla poparcia tego twierdzenia będzie się zatem odwoływać do oficjalnych i rządowych publikacji. Odsyłacze mogą przybrać formę jedynie wymienienia nazwiska autora i cytowania pełnego tytułu w bibliografii. Autor esaju może też cytować fragmenty prac. W tym celu używa się odsyłaczy w wielu esajach z różnych dziedzin, od biologii do ekonomii i od socjologii do teologii.

Stosowanie odsyłaczy należy zatem do podstawowych technik w pisaniu esejów akademickich, jednakże, ze względu na spójność esaju, należy wybierać wyłącznie odpowiednie i niezbyt długie cytaty.

... 49 ...

Wybór cytatów

Najprostszą formą odsyłacza nie musi być cytat. Stosuje się ją również wtedy, gdy w esejcie należy tylko wskazać na pewną książkę czy artykuł. Możemy na przykład powiedzieć:

Jednym z najważniejszych autorów w tej dziedzinie jest Smith (1995), który wyczerpująco opisał to wydarzenie.

Szczegółowy odsyłacz zamieszcza się w bibliografii. Taka metoda jest łatwa w użyciu i przydatna dla wykazania dobrej orientacji w danej dziedzinie.

Czasem trzeba zamieścić w esejcie dostośny cytat z książki czy artykułu. Należy wówczas uwzględnić następujące zasady:

- Cytat nie powinien być zbyt długi;
- Powinien spełniać określoną rolę w danym fragmencie tekstu;
- Nie powinien przerywać ciągłości stylistycznej pracy.

Esjej ma być w zamierzeniu przede wszystkim dziełem autora, toteż cytaty należy ograniczyć do minimum. Nie wolno się posługiwać nimi zbyt często, by nie zakłócały ciągu myślowego i nie szatkowały niepotrzebnie tekstu. Trzeba także dokładnie określić, skąd cytat pochodzi, by czytelnik w razie potrzeby mógł go odszukać w jego pierwotnym kontekście. Regulują to pewne formalne konwencje, które przedstawimy w rozdziale 8.

Wprowadzenie teorii

Eszej zawiera głównie poglądy i opinie piszącego. Tak oczywiście być powinno, jednak zakres esejtu będzie dość ograniczony, jeśli zawarta w nim argumentacja nawiąże jedynie do życiowych doświadczeń autora. Lepiej oczywiście wybrać temat, który możemy potraktować w przekonujący sposób, lecz trzeba uważać, by nie dać się ponieść własnym upodobaniom tak dalece, że zagubi się gdzieś właściwy temat esejtu.

„Zastosowanie teorii” w esejcie poszerza zakres materiału dowodowego, na którym opiera się argumentacja. Panuje powszechnie błędny pogląd, że teoria w ogólności oraz poszczególne teorie zrodziły się w umysłach myślicieli i uczonych bez żadnego od-

... 50 ...

niesienia do świata rzeczywistego. Tak jednak nie jest. Wszelka teoria opiera się na obserwacjach, lub, by użyć bardziej technicznego języka, na „dowodach empirycznych”. Teorie powstają dzięki dokładnym obserwacjom, z których następnie wyprowadza się ogólne stwierdzenie. Łączy ono ze sobą wyniki badań, stara się je objasnić oraz usiłuje przewidzieć, jakie obserwacje można będzie poczynić w przyszłości. To ogólne stwierdzenie stanowi teorię. Zagadnienia te omówimy bardziej szczegółowo w rozdziale 9, a na razie zilustrujemy na przykładzie z dziedziny psychologii, w jaki sposób teoria może być pomocna w esejcie.

Psychologowie używają wielu pojęć dotyczących tego, co skłania ludzi do zachowywania się w określony sposób czy do podejmowania pewnych działań. Inaczej mówiąc, istnieją wiele różnych definicji „motywacji”. Gdybyśmy mieli napisać esej o motywacji bez odwoływania się do teorii, wówczas musielibyśmy albo zastanawiać się nad naszą własną dynamiką motywacyjną, albo zreferować to, co inni nam o tym powiedzieli.

Odwolanie się do ogólnej teorii dostarcza nam możliwości omówienia znacznie większej ilości sytuacji związanych z motywacją. Amerykański psycholog, Abraham Maslow, sformułował teorię motywacji, znaną zapewne większości studentów wstępnego kursu psychologii. Teoria ta wskazuje na hierarchię podstawowych ludzkich potrzeb, począwszy od potrzeb fizjologicznych takich jak pożywienie i powietrze, poprzez takie potrzeby jak bezpieczeństwo i uczucie, aż po potrzebę indywidualnego spełnienia. Maslow sugeruje, że większość ludzi kieruje się motywacją do działania dla zaspokojenia najpierw podstawowych potrzeb, takich jak pożywienie i ubranie, a dopiero potem próbuje zaspokoić potrzeby „wyższego rzędu”. Teoria ta nie była po prostu pewnym „pomysłem”, lecz opierała się na obszernych danych empirycznych.

Odwolanie się do jakiegokolwiek teorii umożliwia autorowi esejtu połączenie ze sobą wielu różnych sytuacji oraz dokonanie próby wyjaśnienia ich w pewnych logicznych ramach. Możemy na przykład rozważyć przypadek osoby, która pewnego ranka wstaje późno, ubiera się, wypija szybko filiżankę kawy i wybiega do pracy, nie wdając się w codzienną rozmowę z rodziną i uprzejmości. Posługując się teorią Maslowa można powiedzieć, że osobą tą kierowała przede wszystkim chęć osiągnięcia sukcesu w pracy i zarobienia pieniędzy dla zaspokojenia podstawowych potrzeb.

... 51 ...

Być może ta sama osoba uczestniczy w wolnych chwilach w działalności amatorskiego kółka teatralnego. Można to wyjaśnić potrzebą zdobywania uznania, czy indywidualnego spełnienia, która dochodzi do głosu po zaspokojeniu podstawowych potrzeb. Inaczej mówiąc, słuszną teorię można zastosować w odniesieniu do szerokiego zakresu ludzkich doświadczeń i dzięki niej można wyjaśnić i zinterpretować rozmaite wydarzenia.

Dobry esej przedstawia zagadnienia nie tylko na poziomie indywidualnym, lecz także stosuje teorię do interpretacji zdarzeń postzeganych w szerszej perspektywie. Warto jednak zauważyć, że teorie, zwłaszcza w naukach społecznych, nie mogą służyć do ostatego wyjaśnienia zdarzeń. Pozostają zawsze tymczasowe, gdyż w wyniku nowych badań muszą ustąpić miejsca nowym teoriom.

PORADY PRAKTYCZNE

Gdy powołujesz się na jakąś teorię w swoim esej, powinienś pamiętać, że teoria jest dobra, jeśli najnowsze dane świadczą na jej korzyść. Zawsze jest jednak możliwe, że wydarzy się coś, co jej zaprzeczy. Toteż roztropnie jest powoływać się na nią ostrożnie. Na przykład:

Hierarchia potrzeb sformułowana przez Masłowa może posłużyć jako model przy próbach zrozumienia ludzkiej motywacji.

albo

Teoria Masłowa dostarcza dogodnego schematu dla prób wyjaśnienia rozmatości ludzkich motywacji.

W obu przypadkach w sformułowaniu występuje pewien element zaznaczający dysans autora wobec teorii:

Przedstawianie różnych punktów widzenia

Spoleczeństwo oczekuje, że w pewnych dziedzinach życia ludzie mają zdecydowane poglądy. Tak więc od polityków różnych partii czy wysokiego szczebla zarządzających dużymi organizacjami oczekuje się często, by dokładnie przemyśleli jakies zagadnienie

... 52 ...

i otwarcie wyrazili swoje zdanie. Można nawet posądzać ich o nieudolność, jeśli wypowiadają się niezdecydowanie o jakims problemie lub gdy zmieniają zdanie.

Jednakże autorzy prac naukowych i akademickich są w innej sytuacji. Przyjmują w swoich badaniach określone punkty widzenia i zaznacza się wśród nich wyraźniejsza tendencja do uznawania innych poglądów i innych możliwych interpretacji. Nie traktuje się tego jako oznakę słabości czy niezdecydowania, lecz jako zdolność do postzegania różnych aspektów zagadnienia. Jeśli autor wyrażnie przeanalizował przeciwstawne punkty widzenia, pocytuje mu się za zasługę naukową to, że dostrzegł szeroki zakres możliwych interpretacji danego zagadnienia.

Przykładów zróżnicowania punktów widzenia dostarcza interpretacja wydarzeń historycznych, a szczególnie analiza ich przyczyn. Zwykle trudno wskazać jakis jeden powód wydarzenia, a nawet uzasadnienie wielu może okazać się trudne. Problem w tym, że nieraz trudno ustalić ową jedną poszukiwaną „przyczynę”. Znacznie lepiej wtedy posłużyć się określeniem: „czynniki” mające wpływ na wydarzenia.

Przyjmiemy się interpretacji przyczyn podboju Anglii przez Normanów w 1066 r. Przykładem powierzchownego poglądu byłoby przekonanie, że Wilhelm najechał Anglię, ponieważ król Harold nie dotrzymał przysięgi, że będzie popierał jego pretensje do tronu angielskiego. Uznanie tego za jedyną „przyczynę” najazdu Normanów bardzo by jednak zawężało sprawę. Znacznie lepiej jest poszukać wielości czynników, jakie mogły mieć wpływ na to wydarzenie, na przykład:

- wzrost militarnej potęgi Normandii
- osobowości Wilhelma i Harolda
- zasięg ekspansyjnych planów Wilhelma
- stosunki pomiędzy Anglią a Norwegią
- gospodarca sytuacja Anglii oraz atrakcyjność jej podboju.

Można by bez wątplenia podać wiele innych czynników, lecz najlepiej uznać, że w wyniku współdziałania ich wszystkich książę Normandii postanowił najechać Anglię.

Może się zdarzyć, że dochoadzimy do wniosku, iż jeden szczególny czynnik odegrał najważniejszą rolę. Nic nie stoi na przeszkodzie, by to wyraźnie napisać w esej. Po omówieniu rozmaitych czynników autor może stwierdzić, że jeden określony czynnik był najistotniejszy. Należy jednak wtedy jasno przedstawić powody,

... 53 ...

jakie skloniły nas do takiego przekonania i koniecznie wykazać, że starannie oceniliśmy materiał dowodowy.

W jaki sposób wybierać i przedstawiać materiał dowodowy

W przeciwieństwie do sprawozdania naukowego, esej nie wymaga szczegółowej analizy materiału dowodowego. Skupia się raczej na przedstawianiu kompetentnej argumentacji za lub przeciw jakiejś tezie lub na szczegółowym analizowaniu kontrowersyjnego zagadnienia. Mniej istotne jest w takim przypadku przytaczanie danych podstawowych. Występują natomiast trzy główne rodzaje argumentów, jakie warto w esej u zamieścić. Są to: miarodajne źródło, dane empiryczne i analiza pojęć.

Miarodajne źródło

Ma to miejsce, gdy uzasadniamy tezę poprzez odwołanie się do wybitnego uczonego, pisarza lub osobistości publicznej, znanych z popierania takiego stanowiska. Na przykład:

Taką politykę ekonomiczną popierał nowy premier przez cały okres sprawowania władzy.

Miarodajnymi źródłami mogą być również organizacje. Na przykład:

Wspomniana wyżej międzynarodowa organizacja charytatywna podziela tę opinię dotyczącą rozdziału środków w krajach rozwijających się.

Argumenty niekoniecznie muszą być słuszne tylko dlatego, że podziela je znane osobistość. Można jednak nieraz, dla umocnienia swojej tezy, powołać się również na autorytety.

Dane empiryczne

Mozna próbować uwiarygodnić argumentację, opierając się na danych empirycznych. Mogą to być dane pierwotne, to znaczy zebrane osobiście przez autora esaju, lub dane wtórne, takie jak materiał statystyczny, dostępny w różnych źródłach. W obu przypadkach obejmują one materiał zgromadzony takimi metodami, jak eksperymenty, badania czy wywiady. Na przykład:

... 54 ...

Należenie ruchu drogowego w naszym miejskim systemie drogowym zależy od warunków pogodowych. W badaniach przeprowadzonych na zlecenie urzędowych instytucji dokonywano regularnych pomiarów na pięciu głównych arteriach, w źródłowanych warunkach meteorologicznych.

Dane empiryczne nie decydują o tym, czy teza esaju jest słuszna. Czytelnik sam musi ocenić wartość danych oraz ich związek z przedstawionymi poglądami.

Analiza pojęć

Dobrze jest czasem próbować udowodnić tezę, odwołując się do idei i zasad, które, jak mniemamy, zawarte są w danym pojęciu. Na przykład w esaju rozważającym różne aspekty etyki medycznej autor może powiedzieć:

Całkowicie sprzeczne z pojęciem roli lekarza jest założenie, że może on pomóc pacjentowi umrzeć w poważnym stadium zaawansowania choroby. Życie i śmierć nie leżą w gestii medyka. Taka interwencja zastrzeżona jest dla Boga.

Argument ten nie odwołuje się ani do autorytetu, ani do danych empirycznych. Sugeruje on, że lekarze nie powinni stosować eutanazji, gdyż jest to po prostu obce idei uprawiania medycyny. Sugeruje on ponadto, że tylko Bóg może określić moment śmierci. Są to argumenty pojęciowe, bowiem ich prawdziwość lub nieprawdziwość zależy od różnego rozumienia idei, natury „bycia lekarzem” i „natury Boga”. Używanie takich argumentów rodzi problemy ze względu na wielość możliwych interpretacji pojęć. Takim przykładem może być „sprawiedliwość”. Często bardzo trudno uzgodnić, co jest „sprawiedliwym” działaniem w danych okolicznościach. Toteż określony argument pojęciowy może być dla kogoś wiarygodny, a całkowicie błędny dla kogoś innego.

Odwoływanie się do anegdot i doświadczeń osobistych

Jednym z głównych powodów przedstawiania materiału dowodowego w esaju jest umożliwienie czytelnikowi oceny tego materiału oraz przekonanie o słuszności argumentów autora. Nie należy

... 55 ...

Jednak odwoływać się do własnych doświadczeń, ze względu na niemożność ich zweryfikowania przez inną osobę. Przypuśćmy, że w eseju omawiającym przemysł samochodowy w Europie, ktoś pisze tak:

Francuzi mają zdecydowaną skłonność do kupowania samochodów własnej produkcji. Podczas moich pobytów w tym kraju widziałem bardzo niewiele zagranicznych samochodów, przeważały modele krajowe.

Początkowe twierdzenie może być prawdziwe lub nie, natomiast problem w tym, że dowód ma tu ograniczony charakter. Autor oczywiście mógł widzieć jedynie niewielką część wszystkich samochodów we Francji. Jego doświadczenie może nawet potwierdzić się w skali całego kraju, ale tego po prostu nie wiemy i wobec tego nie możemy na tym doświadczeniu budować żadnego sensownego argumentu.

Istnieją wszakże pewne dziedziny, gdzie subiektywne doświadczenie może bardzo wydawnie wesprzeć argumentację. Dotyczy to sfer interpretacji estetycznych. W omówieniu obrazu czy kompozycji muzycznej mogą pojawić się opisy oddziaływania dzieła artystycznego na autora eseju. Jest to przyjęte w tym kontekście, gdyż można dowodzić, że sztukę i muzykę interpretuje się zawsze na poziomie indywidualnym, a może wyłącznie na poziomie subiektywnym. To samo dotyczy takich dziedzin jak interpretacja architektury, poezji czy literatury.

Są to w istocie zagadnienia filozoficzne, lecz można przyjąć, że doświadczenie osobiste należy zaakceptować jako dowód w budowaniu argumentacji dla tezy przyjętej w eseju. Nie można natomiast zaakceptować tego, o czym mowa będzie poniżej.

Jak uniknąć plagiatu

Plagiat polega na włączeniu cudzego tekstu do własnej pracy bez wskazania na prawdziwe źródło. Jest to postępowanie zdecydowanie negatywne, toteż wiele instytucji ma własne strategie, przewidujące rozmaite sankcje wobec studentów, którym udowodniono plagiat.

Cytowanie ustępów z innej pracy nie jest plagiatem, jeśli podaje się pełną informację dotyczącą autora i dzieła. Procedurę tę omówimy szczegółowo w rozdziale 8.

... 56 ...

W trakcie wszechstronnej lektury, jakiej często wymaga napisanie eseju, trzeba zwykle kilkakrotnie przeczytać niektóre ustępy, aby je właściwie zrozumieć. Może się wówczas zdarzyć, że pewne kluczowe zwroty i wyrażenia zostaną łatwo przyswojone przez tw. pamięć krótkotrwałą i przeniesione do pisanego tekstu. Nie można tego właściwie uznać za plagiat, który zwykle oznacza świadome przepisanie istotnego i stanowiącego pewną całość fragmentu. Można jednak ograniczyć nieumyślne używanie zwrotów z oryginalnego źródła, dokładniej przyswoić sobie studiowany materiał, aby móc zapanować nad oddzieleniem sformułowań własnych od słów z omawianego tekstu.

PORADY PRAKTYCZNE

Gdy studiujesz fragment tekstu przed napisaniem eseju, przeczytaj go uważnie kilka razy i upewnij się, że dobrze rozumiesz pojęcia w nim omawiane. Spróbuj odnieść je do własnego doświadczenia. Pomyśl o innych przykładach niż podane w tekście. Przeanalizuj je i sprawdź, czy wydadzą się logiczne.

Następnie odłóż książkę na bok na parę minut i zajnij się czymś innym. Kiedy powrócisz do pisania odpowiedniej części eseju, przekonasz się, że potrafisz czytelnie przedstawić własnymi słowami pojęcia zawarte w tekście.

Pogląd twojego wykładowcy czy twój własny?

Nauczyciele — jak wszyscy — mają określone zainteresowania, ulubione tematy dyskusji oraz opinie dotyczące spraw kontrolerskich. W swojej dyscyplinie naukowej mogą mieć preferowany punkt widzenia i ulubioną metodę badawczą. Jeśli chodzi o interpretowanie dowodów, wykładowca może wyróżniać jedną z możliwych interpretacji. Przy pisaniu esejów studenci zastanawiają się, czy należy uwzględniać oczywiście preferencje wykładowcy. Można przyjąć, że powinni mieć zaufanie do sądów swojego nauczyciela.

Ten dylemat jest w istocie pozorny. Student powinien przede wszystkim odróżniać wskazówki techniczne, dotyczące planu eseju

... 57 ...

i sposobów przedstawiania argumentów, od wskazówek dotyczących interpretacji danych. W tym ostatnim przypadku ważne jest, by studenci rozpatrywali problem, używając własnych umiejętności krytycznych i analitycznych. Jeśli to oznacza, że dojdą do innego wniosku niż wykładowca, to trudno. W takim przypadku w eseju trzeba konieczne przedstawić powody, dla których użyto takiego właśnie argumentu czy zajęto takie stanowisko, po czym należy z pełnym przekonaniem je uzasadnić.

PORADY PRAKTYCZNE

Gdy masz do czynienia ze złożonym zagadnieniem interpretacji danych, poznaj przedmiot, czytając wszystko co na ten temat napisano. Wysłuchaj różnych opinii, potem sformułuj własne zdanie i wyraż swój pogląd z przekonaniem, przedstawiając dokładny wykaz argumentów przemawiających na jego korzyść.

Sprawdzanie, poprawki i redagowanie

W tym podrozdziale przyjęto, że student używa komputera, choć niektórzy uwagi odnoszą się również do redagowania pisanego ręcznie brudnopisu eseju.

Nie jest łatwo czytać i poprawiać tekst bezpośrednio na monitorze komputera. Lepiej zrobić wydruk eseju i wprowadzać poprawki na papierze. Po zakończeniu redagowania zapisujemy zmiany na twardej dysku i drukujemy ostateczną wersję. (Nie zapomnij o zastąpieniu wersji roboczej na dyskiecie tekstem ostatecznym.) Łatwiej jest poprawiać pierwszy wydruk stopniowo, trudno bowiem czytać roboczą wersję eseju i jednocześnie wyszukiwać błędy ortograficzne, interpunkcyjne, stylistyczne i merytoryczne. Lepiej przeczytać eseja, zwracając uwagę za każdym razem na jeden tylko rodzaj błędów. Można najpierw poprawić tylko zagadnienia merytoryczne, takie jak logiczne następstwo akapitów oraz sposoby przedstawiania argumentów. Lepiej na tym etapie nie zwracać na razie uwagi na błędy gramatyczne. Oto lista możliwych zagadnień merytorycznych:

... 58 ...

- Czy wstęp odpowiednio przedstawia problem?
  - Czy wstęp daje wskazówki dotyczące struktury eseju?
  - Czy akapity są mniej więcej równej długości?
  - Czy każdy akapit poświęcony jest jednej myśli czy też jednemu zagadnieniu?
  - Czy problemy zawarte w akapitach uszeregowane są w odpowiednim porządku?
  - Czy argumenty są logiczne i odpowiednio poparte dowodami?
  - Czy konkluzja podsumowuje najważniejsze zagadnienia?
  - Czy konkluzja zawiera pogląd kompromisowy czy też formułuje jakiś wyraźnie określony pogląd poparty dowodami?
- I najważniejsze:
- Czy esej odpowiada na pytanie postawione w temacie?

Po sprawdzeniu treści eseju dobrze jest upewnić się, czy jego struktura jest prawidłowa. Na przykład:

- Czy esej jest odpowiedniej długości?
  - Czy cytowane fragmenty mają odsyłacze w bibliografii?
  - Czy bibliografia jest w porządku alfabetycznym?
  - Czy system odsyłaczy jest konsekwentny?
  - Czy marginesy i numery stron są właściwe?
  - Czy na stronie tytułowej lub informacyjnej znajduje się pełna informacja?
  - Czy śródtytuły odzwierciedlają zawartość tekstu i czy zgadzają się ze spisem treści?
  - Czy tabele i wykresy znajdują się w tekście w odpowiednim miejscu i czy są właściwie ponumerowane?
  - Czy dane zawarte w tabelach i wykresach zgadzają się z tekstem?
- Na końcu można poprawić błędy ortograficzne, gramatyczne i interpunkcyjne. Taki proces stopniowego poprawiania może się wydać długi i mozolny. Jeśli ma się takie odczucie, można poprawę tekstu i zabiegi redakcyjne wykonać za jednym razem. Najważniejsza metoda zależy od zakresu poprawek. Jeśli jest ich wiele, metodą łatwiejszą i dokładniejszą będzie postępowanie stopniowe.

Jak esej będzie oceniany?

Studenci powinni otrzymać pełną informację dotyczącą procedury oceniania esejów. Powinna ona obejmować następujące elementy:

... 59 ...

- Czy esej będzie poprawiał jeden wykładowca czy dwóch;
- Jeśli dwóch, jaka będzie procedura uzgadniania różnych stopni za ten sam esej;
- Kryteria oceny;
- Skala stopni; czy stopnie będą określone literą czy w procentach;
- Sposób podania opinii o pracy. Ma ona zwykle formę pisemnego komentarza na formularzu oceny;
- Czas potrzebny na ocenienie esejów;
- Data posiedzenia „komisji egzaminacyjnej”, która oficjalnie przyznaje stopień lub punkty kredytowe;
- Działanie systemu poprawkowego, dzięki któremu esej można ponownie przedstawić do oceny, jeśli nie zostanie zaliczony podczas pierwszej oceny;
- Czy esej zostanie studentowi zwrócony, czy zatrzymany.

Tego rodzaju informacje są zwykle udostępniane studentom, można się z nimi zapoznać przeglądając poradniki uniwersyteckie znajdujące się w bibliotece. Zawsze warto poprosić wykładowcę o dodatkowy komentarz czy wyjaśnienie.

Systemy punktowe i kryteria oceny

Kryteria oceny to standardy, wedle których ocenia się esej. Zwykle udostępnia się je studentom, by mogli sprostać wymaganiom danej uczelni. Zawierają one następujące punkty:

- Esej powinien dotyczyć głównych zagadnień danego przedmiotu, omówić je i obiektywnie ocenić;
- Esej powinien być napisany klarownym stylem, co umożliwia przedstawianie argumentów w logiczny i systematyczny sposób;
- Końcowe akapity powinny podsumować argumenty i dowody oraz prowadzić czytelnika do określonych wniosków;
- Esej powinien omówić pytania i problemy sformułowane we wstępie.

Takie kryteria umożliwiają oceniającemu wypracowanie opinii o jakości esaju. Czasem interpretuje się je w ten sposób, by określały stopień czy pasmo procentowe na skali ocen. Mogą też istnieć różne kryteria dla każdego pasma na tej skali.

Kryteria ocen pomagają w nadaniu systematycznego charakteru procesowi oceniania esejów. Inną strategią, stosowaną wraz z kryteriami ocen lub osobno, jest system punktowy. Polega on na tym, że określa się te aspekty wiedzy i te formy argumentacji, które powinny znaleźć się w esaju. Każdemu elementowi zostaje przypisana pewna ilość punktów, a student zbiera punkty, uwzględniając poszczególne elementy. Można również przyznawać punkty za ogólniejsze aspekty wymienione powyżej w kryteriach ocen.

Ważne, by studenci rozumieli procedurę oceniania esejów i zastosowali pożądaną formę i styl.

Idealny esej z punktu widzenia wykładowcy!

Esaj taki zapewne nie istnieje, chociaż niektóre cechy esaju mogą pomóc wykładowcom, zwłaszcza gdy oceniają duże ilości prac.

Bardzo ważny jest jasny styl. Oceniającego może denerwować, gdy musi kilkakrotnie czytać poszczególne części esaju, gdyż jego styl jest tak zawikłany, że trudno zrozumieć argumentację. Styl i struktura esaju powinny być proste, aby czytelnik mógł przeczytać pracę raz i natychmiast zrozumieć kluczowe argumenty i poruszone zagadnienia.

Student może również zapanować nad sferą błędów drukarskich czy maszynowych, niepotrzebnych błędów ortograficznych i podstawowych błędów gramatycznych. Mogą one rozpraszać uwagę przy czytaniu esaju i obniżyć jakość całkiem niezłej merytorycznej pracy. Takie błędy można ograniczyć dzięki uważnemu sprawdzaniu tekstu.

Ważne wreszcie jest tzw. „trzymanie się tematu”. Eseje odbiegające od tematu sprawiają trudności oceniającemu. Jeśli istnieje przyczyna luźnego potraktowania tematu, wówczas należy dołącznie wyjaśnić i uzasadnić powody takiego podejścia.

Podsumowanie

- Wybierz skrupulatnie temat esaju.
- Wybierz taki rodzaj esaju, jaki lubisz pisać.
- Określ kluczowe słowa w temacie i pisać, ustosunkuj się do nich.

- Zrób plan eseju — choćby tylko w pamięci.
- Napisz jasny wstęp, a dalej stosuj klarowny styl.
- Pisząc, pamiętaj o przyszybn czytelniku.
- Spróbuj wyobrazić sobie reakcję czytelnika na ten esej.
- Zadbaj o odsyłacze i bibliografię.
- Upewnij się, że przedstawiasz zagadnienia w wyważony sposób.
- Zaufaj swojej własnej analizie pojęć.
- Dokładnie sprawdź i zredaguj swój esej.

4

Teczka

Go to jest teczka?

Studenti akademii sztuk pięknych i architektury tradycyjnie gromadzą swe rysunki i projekty w dużych teczkach. W obecnie przyjętej terminologii edukacyjnej teczka oznacza zbiór dowodów świadczących o tym, że dana osoba zdobyła pewną wiedzę lub rozwinęła pewne umiejętności czy kompetencje zawodowe.

Teczka zyskała duże znaczenie w szkoleniu pracowników oraz w szkolnictwie zawodowym. Stosuje się ją szeroko w systemie Narodowego Kształcenia Zawodowego w Anglii. Możliwość zastosowania teczki do różnych dziedzin jest coraz bardziej doceniana w szkolnictwie wyższym.

Jej zastosowanie w programach akademickich rośnie szybko, zwłaszcza tam, gdzie chodzi o uznanie wcześniejszego szkolenia. W wielu dziedzinach edukacji zachęca się studentów do przedstawiania dowodów uzyskanego uprzednio wykształcenia, by zaliczyć w ten sposób pewną ilość punktów kredytowych i nie musieć zaczynać kursu od samego początku. Teczka służy zwykle jako instrument gromadzenia i przedstawiania takich dowodów.

Co zawiera teczka?

Teczka może być zarówno obszernym zbiorem materiałów, jak i składać się z jednego czy dwóch krótkich dokumentów. Może